

ве право України: Курс лекцій / За ред. П.Д.Пилипенка. Львів, 1996. 10. Советское трудовое право: Учебник / Под ред. А.Д. Зайкина. М., 1979. 11. Патров В.В., Пятов М.Л. Материальная ответственность работников организации. М., 2001. 12. Пустозерова В.М., Соловьев А.А. Материальная ответственность. Комментарии КЗоТ: Практическое пособие. М., 1976. 13. Чанышева Г.И., Болотина Н.Б. Трудовое право Украины. Х., 1999. 14. Прокопенко В.Г. Трудове право України: Підручник. Х., 1998.

Надійшла до редколегії 12.05.02

О.Ю. Синявська

ОСОБЛИВОСТІ СЛУЖБОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Загальновідомо, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Саме на державний апарат, до якого входять і органи внутрішніх справ, покладені функції щодо утвердження і забезпечення прав і свобод людини, зміцнення законності та правопорядку в країні. Разом з тим, як підкреслювалось в Зверненні колегії МВС України до всіх працівників органів і підрозділів внутрішніх справ, «навіть найрішучі заходи, спрямовані на активізацію протидії злочинності та поліпшення громадського порядку, кардинально не вплинуть на ситуацію, якщо дії працівників міліції не отримують широкої підтримки з боку головного носія суверенітету і єдиного джерела влади – українського народу» [2]. Але співпраця міліції і населення, бездоганий авторитет органів внутрішніх справ і безумовна довіра до них громадян можливі лише за умов суворого дотримання законності і службової дисципліни особовим складом, викоренення фактів грубого, бездушного та неухважного ставлення працівників міліції до громадян, на варті прав та законних інтересів яких вони повинні стояти. Саме тому зміцнення дисципліни і законності серед особового складу органів внутрішніх справ визнано керівництвом МВС одним із пріоритетних напрямків в діяльності органів внутрішніх справ [3].

Дисципліна, як обов'язкове для усіх членів будь-якого колективу підпорядкування встановленому порядку, правилам, є необхідною умовою всякої роботи. Дисципліна – невід'ємний елемент життя та діяльності будь-якої організації як об'єднання людей. Дисципліна упорядковує діяльність людей і служить основою нормального функціонування суспільства, вона обов'язкова для усіх членів суспільства. Дисципліна, в тому числі і державна, є порядок, зведення норм. Одним із галузевих різновидів державної дисципліни є службова дисципліна. Службова дисципліна має комплексний характер. Її можна розглядати в двох аспектах: по-перше, як сукупність правових норм, які встановлюють службові обов'язки, права та обмеження для державних службовців; по-друге, як практичне додержання цих правил, тобто в об'єктивному та суб'єктивному смислі.

У чинному законодавстві інститут службової дисципліни поповнився рядом обмежень, за невиконання яких може наступити відповідальність, в тому числі й дисциплінарна. Так, у підрозділах міліції не допускається дія-

льність політичних партій, рухів та інших громадських об'єднань, що мають політичну мету. При виконанні службових обов'язків працівники міліції незалежні від впливу будь-яких політичних, громадських об'єднань [4, ст.3]. Законом України «Про державну службу» встановлені обмеження, яких працівник органів внутрішніх справ зобов'язаний дотримуватись: він позбавлений права займатися підприємницькою діяльністю безпосередньо чи через посередників або сприяти в ній іншим особам, виконувати роботу на умовах сумісництва (крім наукової, викладацької, творчої та медичної діяльності), приймати подарунки чи послуги у зв'язку зі своєю службовою діяльністю, брати участь у страйках тощо [5, ст.16].

Закон України «Про державну службу» не містить в собі поняття «службова дисципліна», так само, як і Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України [6]. У Дисциплінарному статуті органів внутрішніх справ України зазначається: «Дисципліна осіб рядового і начальницького складу в органах внутрішніх справ полягає в додержанні порядку і правил, установлених законодавством України, присягою, статутами, нормативними актами Міністерства внутрішніх справ України і наказами начальників органів внутрішніх справ, що видаються в межах їх повноважень» [7, ст.1].

На основі аналізу правових актів, а саме: Закону України «Про міліцію», Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України, Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ України та практики органів внутрішніх справ, можна зробити висновок, що службова дисципліна рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ має специфічні, тільки їй властиві особливості. Основні з них:

- суворі єдиноначальність, що характеризується імперативністю наказів та вказівок начальників органів внутрішніх справ;
- обов'язок начальників органів внутрішніх справ оперативно реагувати на здійснення підлеглим порушення дисципліни;
- наявність спеціальних заходів заохочення та спеціальних стягнень;
- спеціальний порядок оскарження дисциплінарних стягнень;
- межі дисципліни не обмежуються рамками службової діяльності.

Розглянемо ці особливості детальніше.

Службова дисципліна в органах внутрішніх справ заоснована на суворій єдиноначальності, яка є важливою умовою підтримання службової дисципліни та твердого порядку в органах внутрішніх справ. При єдиноначальності досягається безумовна та суворі єдність волі та забезпечується найкраще використання можливостей органу, перевірка виконання роботи. Єдиноначальність означає зосередження в руках керівника важелів управління, має за мету встановлення особистої відповідальності за доручену справу, за виконання прийнятих рішень. Вона виключає неорганізованість в роботі, дає змогу керівним кадрам найкращим чином проявляти свої організаторські та вольові здібності та якості, які особливо важливі в діяльності органів внутрішніх справ.

Службова дисципліна в органах внутрішніх справ характеризується категоричністю та імперативністю вказівок та розпоряджень начальника. Дисципліна потребує певного типу поведінки, відповідного ставлення співробітників органів внутрішніх справ до суспільства, відносин між собою в будь-яких ситуаціях та при будь-яких обставинах. В обов'язки начальника органу внутрішніх справ обов'язково включається підтримання службової дисципліни. Старші за званням у всіх випадках зобов'язані вимагати від молодших додержання ними дисципліни, правил носіння встановленої форми одягу і віддавання честі [7, ст.7]. Наказ начальника повинен виконуватися беззаперечно, точно і в строк [7, ст.10]. Але до наказу начальника теж пред'являються вимоги – він «повинен бути законним, чітким, зрозумілим» (Там же). В разі одержання неправомірного наказу, як зазначається в Дисциплінарному статуті, підлеглий зобов'язаний негайно доповісти про це особі, що віддала цей наказ. В разі ж підтвердження наказу – не виконувати його, а доповісти старшому прямому начальникові. Невиконання правомірного наказу тягне відповідальність згідно з Дисциплінарним статутом. Аналогічна вимога міститься і в інших правових актах [наприклад, 5, ст.10].

Аналізуючи ці норми, неважко побачити, що законодавець зобов'язує виконавця-співробітника органів внутрішніх справ оцінювати законність отриманих наказів, доручень. Але, по-перше, співробітник органів внутрішніх справ під час отримання незаконного розпорядження може перебувати у різних ситуаціях, в тому числі й екстремальних; по-друге, він не завжди може володіти необхідною інформацією, тому в нього можуть виникати певні труднощі у визначенні законності розпоряджень начальника.

Як було зазначено, сувора єдиноначальність характеризується категоричністю та імперативністю наказів та розпоряджень начальників органів внутрішніх справ. Пояснюючи цю думку, відзначимо, що категоричність наказів та вказівок начальника полягає в безумовному їх виконанні, а імперативність – у владному, що не припускає вибору, виконанні розпорядження або вказівки. Але категоричність та імперативність розпорядження чи вказівки не повинні суперечити закону, про що йшлося вище.

Однією з особливостей службової дисципліни в органах внутрішніх справ є також великі владні повноваження начальників у сфері службової дисципліни, більші, ніж у керівників деяких інших державних органів. Коло стягнень, передбачених у Дисциплінарному статуті органів внутрішніх справ України, значно ширше, ніж в інших нормативних документах [7, глава 3 та 8, ст.147; 5, ст.14].

Більш широке коло дисциплінарної влади начальників по відношенню до підлеглих характерне тільки для військової служби, органів внутрішніх справ та деяких мілітаризованих служб (податкова міліція, служба безпеки України та ін.). Законодавство та відомчі акти, поклавши на начальників органів та служб внутрішніх справ відповідальність за морально-психологічний стан особового складу, рівень професійної та службової підготовки, надали їм широкі повноваження по підтриманню порядку і дисципліни. Це пояснюється тим, що порушення дисципліни співробітником

органів внутрішніх справ спричиняє у ряді випадків значно більшу шкоду суспільним відносинам, ніж порушення дисципліни співробітником недержавної організації, установи, підприємства.

Однією із специфічних особливостей службової дисципліни в органах внутрішніх справ є оперативне реагування начальників органів внутрішніх справ на порушення підлеглим дисципліни. У разі порушення дисципліни підлеглим начальник зобов'язаний нагадати йому про службові обов'язки та попередити про недопустимість таких діянь, а при необхідності, залежно від тяжкості вчиненого проступку і ступеня провини, накладати на винного дисциплінарне стягнення (порушити клопотання про накладення стягнення старшим начальником) або передати матеріали про проступок на розгляд товариського суду [7, ст.5]. Оперативне (швидко) реагування на порушення в органах внутрішніх справ зумовлюється як більш високою дисципліною, так і підвищеними вимогами, соціальною оцінкою особи порушника громадянами.

Особливість дисципліни в органах внутрішніх справ – це також наявність специфічних засобів заохочення [7, гл.2]. Про більш сувору дисциплінарну відповідальність співробітників органів внутрішніх справ за скоєні дисциплінарні порушення, ніж, наприклад, відповідальність інших державних службовців, вже йшлося вище.

Ще однією особливістю є спеціальний порядок оскарження дисциплінарних стягнень. У разі незгоди співробітника органів внутрішніх справ з накладеним на нього дисциплінарним стягненням, він може оскаржити його вищестоящим в порядку підлеглості службовим особам чи органам. При звільненні зі служби за ініціативою адміністрації у разі відхилення скарги з цього приводу вищестоящими в порядку підлеглості службовою особою чи органом, звільнений працівник органів внутрішніх справ має право оскаржити звільнення в суд. Працівник органів внутрішніх справ має право оскаржити до суду прийняті щодо нього рішення службових осіб органів внутрішніх справ, якщо вважає, що вони зачіпають його гідність і особисті права, не пов'язані зі службовою діяльністю. Треба також відзначити, що згідно з Дисциплінарним статутом особи рядового і начальницького складу, які подають завідомо неправдиві заяви чи скарги, притягуються до відповідальності.

Особливістю службової дисципліни в органах внутрішніх справ є також і поширення її на поведінку осіб рядового і начальницького складу поза службою. Підвищені вимоги до способу життя, поведінки співробітників органів внутрішніх справ у позаслужбовий час пояснюються підвищеною увагою громадян до діяльності органів внутрішніх справ, поведінки їх співробітників. Особа співробітника органів внутрішніх справ поєднує в собі риси як громадянина, так і суб'єкта державної діяльності (посадової особи державних органів) з урахуванням специфіки останньої у правоохоронній сфері та пов'язаних з цим особливих вимог.

Такі, на наш погляд, основні особливості службової дисципліни в органах внутрішніх справ.

Список літератури: 1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст.141. 2. Звернення колегії МВС України до всіх працівників органів і підрозділів внутрішніх справ: Прийнято на засіданні колегії МВС України від 15 травня 2001 року № 1КМ/1. 3. Вказівка МВС України щодо зміцнення дисципліни та законності серед особового складу від 30 березня 2001 р. № 1690/См. 4. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР.-1991. №4. Ст.20 (з наступними змінами та доповненнями). 5. Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 52. Ст.490. 6. Положення про проходження служби рядовим і молодшим начальницьким складом органів внутрішніх справ України: Затверджене постановою Кабінету Міністрів УРСР від 29 липня 1991 р. // Збірник нормативних актів України з питань правопорядку. К., 1993. 7. Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: Затверджений Указом Президії Верховної Ради УРСР від 29 липня 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 45. Ст.599. 8. Кодекс законів про працю України // Відомості Верховної Ради УРСР. 1971. Додаток до № 50 (з наступними змінами та доповненнями).

Надійшла до редколегії 21.05.02

А.М. Куліш

ПОНЯТТЯ, МІСЦЕ ТА РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ

Особливим різновидом державної служби України є служба в органах податкової міліції. Специфіка державної служби в органах податкової міліції обумовлена двома основними факторами: 1) правовим статусом органів податкової міліції; 2) їх цілями і завданнями.

Процес формування податкової міліції в Україні розпочався в 1993 р. з утворення спеціальних підрозділів по боротьбі з кримінальним приховуванням прибутків від оподаткування у складі державної служби боротьби з економічною злочинністю кримінальної міліції системи Міністерства внутрішніх справ. Зазначені підрозділи здійснювали оперативно-розшукові заходи, пов'язані з встановленням фактів приховування прибутків від оподаткування [1]. Враховуючи неузгодженість дій між податковими органами та підрозділами МВС стосовно боротьби з ухиленням від сплати податків, Президент України 22 серпня 1996 року видав Указ про утворення Державної податкової адміністрації України та місцевих державних податкових адміністрацій, яким підпорядкував підрозділи Міністерства внутрішніх справ України по боротьбі з кримінальним приховуванням прибутків від оподаткування Державній податковій адміністрації [2]. Указом «Про питання державних податкових адміністрацій» Президент України доручив Кабінету Міністрів України затвердити структуру Державної податкової адміністрації України з утворенням в її складі Головного управління податкової поліції, а також вирішити питання про передачу Міністерством внутрішніх справ України Державній податковій адміністрації України 4700 штатних одиниць підрозділів по боротьбі з кримінальним приховуванням прибутків від оподаткування та асигнувань на їх утримання, залишення за працівниками підрозділів податкової поліції приміщень, автотранспорту,